

Praktyka i skuteczność polskiego systemu wsparcia ofiar przestępstw

Część I

dr hab. Dagmara WOŹNIAKOWSKA, prof. UW
dr Dominik WZOREK

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Gwarancje pomocy ofiarom przestępstw w prawie międzynarodowym	6
2. Fundusz Sprawiedliwości jako źródło finansowania pomocy pokrzywdzonym przestępstwem	7
3. Zakres przedmiotowy pomocy ofiarom przestępstw	10
4. Cele badań i zastosowane metody badań	12
5. Najważniejsze wnioski z badania	15
5.1. Problemy i praktyki odnoszące się do organizacji pozarządowych działających w ramach Funduszu Sprawiedliwości	15
5.2. Problemy, które dotyczą osoby pokrzywdzone przestępstwem	23
Aneks 1. Scenariusz wywiadu z osobą związaną z organizacją udzielającą pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem	26
Aneks 2. Scenariusz wywiadu z osobą pokrzywdzoną przestępstwem, która uzyskała wsparcie od organizacji	29
Bibliografia	31

Wprowadzenie

Pomoc ofiarom przestępstw, pierwotnie przyjmująca przede wszystkim postać rekompensaty w związku ze szkodami doznanyymi w wyniku przestępstwa, rozwinęła się w szereg gwarancji procesowych oraz pomocy sięgającej znacznie dalej niż tylko zagwarantowanie czynnego udziału w postępowaniu karnym. Obecnie uznaje się, że wsparcie dla ofiar przestępstw powinno obejmować również minimalizowanie skutków psychicznych i ekonomicznych, będących wynikiem pokrzywdzenia przestępstwem¹. Standardy w tym zakresie zostały opracowane na poziomie międzynarodowym².

Niniejszy raport stanowi kontynuację podejmowanych w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości analiz problematyki systemów wsparcia ofiar przestępstw, roli asystentów osób pokrzywdzonych i regulacji prawnych dotyczących tych zagadnień³. Skupia się on na opisie pierwszych wyników pogłębionych wywiadów indywidualnych, przeprowadzonych w 2025 r. z przedstawicielami organizacji świadczących pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem i samymi osobami pokrzywdzonymi.

---

¹ Zob. D. Woźniakowska, *Analiza systemów wsparcia ofiar przestępstw i rola asystentów osób pokrzywdzonych w wybranych krajach*, IWS, Warszawa 2025, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/10/2025-Wozniakowska-D-Analiza-systemow-wsparcia-ofiar-przestepstw.pdf> (dostęp 12.12.2025 r.).

² Zostały one w obszerny sposób opisane w raporcie B. Namysłowskiej-Gabrysiak, *Analiza systemu ochrony ofiar przestępstw w Polsce w świetle unijnych i międzynarodowych standardów oraz na przykładzie wybranych rozwiązań i dobrych praktyk*, IWS, Warszawa 2025.

³ D. Woźniakowska, *Analiza systemów wsparcia ofiar przestępstw...*, op. cit.; B. Namysłowska-Gabrysiak, *Analiza systemu ochrony ofiar przestępstw w Polsce...*, op. cit.

1. Gwarancje pomocy ofiarom przestępstw w prawie międzynarodowym

Na poziomie europejskim istnieją szczegółowe regulacje dotyczące pomocy ofiarom przestępstw. Nakładają one na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia realnej pomocy ofiarom przestępstw. W chwili obecnej najważniejsza jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW⁴. Dyrektywa ta rozumie ofiarę szeroko, definiując w ten sposób nie tylko osoby bezpośrednio pokrzywdzone przestępstwem, ale też członków ich rodzin. Pojęcie ofiary jest niezależne od kwestii proceduralnych (motyw 19, a także art. 2 ust. 1 Dyrektywy). Dyrektywa ta w art. 8 ust. 1 nakazuje państwom członkowskim zapewnienie pokrzywdzonym przestępstwem bezpłatnego dostępu do służb udzielających ofiarom wsparcia i zapewniających im poufność, nawet przed rozpoczęciem postępowania karnego, w jego trakcie i w odpowiednim czasie po jego zakończeniu. Dodatkowo, ust. 3 tego przepisu nakazuje państwom członkowskim tworzenie bezpłatnych, specjalistycznych służb (mogących być częścią służb ogólnych udzielających pomocy), które będą zapewniać poufność i otaczać odpowiednią opieką osoby pokrzywdzone przestępstwem.

---

⁴ CELEX: 32012L0029.

2. Fundusz Sprawiedliwości jako źródło finansowania pomocy pokrzywdzonym przestępstwem

Jednym z takich właśnie elementów pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, wpisujących się w wymagania prawa międzynarodowego, jak i realizujących postanowienia Dyrektywy, jest utworzony na mocy art. 43 § 1 k.k.w. Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, nazywany również Funduszem Sprawiedliwości (dalej: FS lub Fundusz) (art. 43 § 1a k.k.w.), oraz pomoc świadczona z jego środków na rzecz osób pokrzywdzonych przestępstwem.

Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej utworzony został ustawą z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska⁵.

Rozpoczęcie jego funkcjonowania miało jednak miejsce dopiero 13 stycznia 2012 r., gdy weszło w życie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej⁶. Dopiero ustawą z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw⁷ dodano § 1a do art. 43 k.k.w., pozwalający na posługiwanie się dodatkową nazwą – Fundusz Sprawiedliwości.

Fundusz ten jest państwowym funduszem celowym w rozumieniu art. 29 ust. 1 ustawy o finansach publicznych⁸, co oznacza, że w zakresie zarządzania nim obowiązują specyficzne zasady związane z gospodarowaniem finansami publicznymi – jego podstawą jest roczny plan finansowy, zawierający zadania finansowane ze środków Funduszu, plan dochodów i wydatków (ust. 7–9 tego przepisu). Cele Funduszu Sprawiedliwości zostały określone ustawowo (art. 43 § 2 k.k.w.) jako:

⁵ Dz.U. z 2010 r. Nr 40, poz. 227.

⁶ Dz.U. z 2012 r. poz. 49.

⁷ Dz.U. z 2017 r. poz. 1452.

⁸ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1483.

- pomoc pokrzywdzonym i świadkom,
- przeciwdziałanie przestępczości,
- pomoc postpenitencyjna.

Oznacza to, że pomoc pokrzywdzonym nie jest jedynym i głównym celem FS. Połączenie zaś w jednym Funduszu, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości, różnych zadań z zakresu pomocy pokrzywdzonym oraz pomocy postpenitencyjnej przez projektodawców ocenione zostało jako zabieg racjonalny z uwagi na tożsamość podmiotową dysponenta ewentualnych dwóch funduszy⁹.

Przychodami Funduszu są środki pieniężne pochodzące z różnych źródeł (art. 43 § 7 k.k.w.), przede wszystkim związanych z prawomocnymi orzeczeniami zapadłymi i wykonywanymi w sprawach karnych:

- orzeczone przez sądy nawiązki i świadczenia pieniężne;
- potrącenia 7% wynagrodzenia przysługującego za pracę skazanych zatrudnionych w formach określonych w art. 121 § 2 k.k.w.;
- wykonane kary dyscyplinarne, o których mowa w art. 143 § 1 pkt 7 k.k.w.

Dodatkowo, środki Funduszu mogą być zasilane ze spadków, zapisów i darowizn, a także dotacji zbiorów i innych źródeł. Jak pokazują badania empiryczne, podstawowym źródłem przychodów Funduszu Sprawiedliwości są nawiązki i świadczenia pieniężne (stanowiące w 2019 r. aż 84% wszystkich przychodów). Marginalne znaczenie mają zaś potrącenia dokonywane w trybie art. 121 § 2 k.k.w.¹⁰

Środki Funduszu mogą być wydatkowane na kilkanaście różnych celów, spośród których dla niniejszego opracowania największe znaczenie ma ten określony w art. 43 § 8 pkt 1 k.k.w., czyli „pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz osobom im najbliższym, zwłaszcza pomoc medyczna, psychologiczna, rehabilitacyjna, prawna oraz materialna, udzielana przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje”. Zgodnie z treścią tego przepisu do uzyskania pomocy finansowanej ze środków Funduszu Sprawiedliwości uprawnione są osoby pokrzywdzone przestępstwem oraz osoby im najbliższe, co realizuje wskazane wyżej postanowienia regulacji prawnomiędzynarodowych.

W literaturze wskazuje się, że Kodeks karny wykonawczy nie definiuje pojęcia pokrzywdzonego, stąd rodzi się konieczność odwołania się do art. 49 § 1 k.p.k., który wskazuje, kim jest pokrzywdzony (w sensie procesowym). Zgodnie z treścią tego przepisu pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone

⁹ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska, Sejm VI kadencji, druk sejmowy nr 1854.

¹⁰ P. Ostaszewski, *Ściągalność świadczeń pieniężnych i nawiązek orzekanych na rzecz Funduszu Sprawiedliwości*, „Prawo w Działaniu” 2023, z. 55, s. 144.

lub zagrożone przez przestępstwo. Zdaniem niektórych komentatorów pomoc pokrzywdzonym udzielana jest dopiero po uprawomocnieniu się wyroku, na etapie postępowania wykonawczego. Stąd pokrzywdzonym uprawnionym do korzystania z pomocy z Funduszu będzie jedynie osoba, która wymieniona jest w prawomocnym wyroku skazującym¹¹. Nie wiadomo, skąd wynika taka interpretacja przepisu, bowiem w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. pokrzywdzonym jest osoba niezależnie od decyzji organu procesowego, a także od stadium postępowania. Pewnym wytłumaczeniem takiego sposobu rozumienia pojęcia pokrzywdzonego może być interpretacja innych komentatorów, wskazujących, że:

[m]ając jednak na względzie umiejscowienie regulacji w Kodeksie karnym wykonawczym, należy przyjąć, że pokrzywdzonym, na potrzeby udzielenia pomocy postpenitencjarnej, może być jedynie osoba uznana za taki podmiot w prawomocnym orzeczeniu sądu¹².

Oznaczałoby to, że pokrzywdzonemu udzielana jest pomoc postpenitencjarna, co jest stwierdzeniem absurdalnym. W rzeczywistości należy przyjąć, że pojęcie pokrzywdzonego na gruncie art. 43 k.k.w. nie jest ograniczone jedynie do osób uznanych za takie w prawomocnym orzeczeniu sądu, a stosować należy przynajmniej ogólniejsze rozumienie wynikające z art. 49 § 1 k.p.k. Wynika to stąd, że swoje uprawnienia pokrzywdzony może realizować już w postępowaniu przygotowawczym, będąc jego stroną (art. 299 § 1 k.p.k.), a nawet w przypadku odmowy jego wszczęcia (art. 306 § 1 k.p.k.). Na takie rozumienie ofiary przestępstwa wskazuje również Dyrektywa.

Wracając do zagadnienia zakresu podmiotowego uprawnienia do uzyskania pomocy ze środków finansowych Funduszu Sprawiedliwości, wskazać wypada, że dodatkowo uprawnienie takie posiadają osoby najbliższe dla pokrzywdzonego. Ponownie definicji pojęcia osoby najbliższej nie zawiera Kodeks karny wykonawczy, więc posiłkować należy się pojęciem osoby najbliższej zdefiniowanym w art. 115 § 1 k.k.¹³ Oznacza to, że katalog osób uprawnionych do otrzymania pomocy ze środków Funduszu jest niezwykle szeroki. Za taką szeroką interpretacją pojęcia „pokrzywdzony” użytego w art. 43 k.k.w. przemawia również kontekst prawnomiędzynarodowy, nakazujący otoczenie pomocą szerokiego kręgu osób określanych jako „ofiary przestępstw”.

¹¹ J. Lachowski, *Art. 43*, [w:] *Kodeks karny wykonawczy: komentarz*, J. Lachowski (red.), seria „Duże Komentarze Becka”, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2023, nr V. A. 1.

¹² T. Przesławski, M. Rokosz, *Art. 43*, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, T. Przesławski, W. Sych (red.), LEX/el., Warszawa 2024, nr 4.

¹³ J. Lachowski, *Art. 43*, *op. cit.*, nr V. A. 3.

3. Zakres przedmiotowy pomocy ofiarom przestępstw

Zakres przedmiotowy pomocy udzielanej osobom pokrzywdzonym ze środków Funduszu Sprawiedliwości jest dość szeroko określony. Obejmuje ona pomoc: medyczną, psychologiczną, rehabilitacyjną oraz materialną. Można więc powiedzieć, że pomoc ta ma charakter kompleksowy. Doprecyzowanie postanowień tego przepisu stanowi treść rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości¹⁴. W § 36 tego rozporządzenia przewidziano 19 szczegółowych form pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz osobom im najbliższym. Obejmuje ona pomoc prawną, pomoc tłumacza w celu udzielenia pomocy prawnej oraz tłumacza języka migowego, a także poniesienie kosztów psychoterapii, pomocy psychiatrycznej lub psychologicznej. Podstawowe znaczenie mają organizowanie pomocy udzielanej przez osobę pierwszego kontaktu oraz wsparcie psychologiczne i prawne. Pozostałe formy wsparcia mają charakter *stricte* finansowy, związany z finansowaniem kosztów lub potrzeb powstałych w związku z pokrzywdzeniem przestępstwem.

Wskazana pomoc ze środków Funduszu Sprawiedliwości może być udzielana przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje¹⁵, oraz przez jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych. W przypadku tej pierwszej grupy, zgodnie z art. 43 § 9 k.k.w., powierzenie realizacji tych zadań odbywa się w trybie otwartego konkursu ofert, którego przebieg doprecyzowany został w Rozporządzeniu MS w sprawie Funduszu¹⁶. W § 12 ust. 2 Rozporządzenia doprecyzowano, jakie elementy zawierać ma ogłoszenie o konkursie ofert, i można powiedzieć, że regulacja ta jest niezwykle precyzyjna. Treść oferty składana w takim

¹⁴ Dz.U. z 2017 r. poz. 1760 ze zm., dalej: Rozporządzenie MS w sprawie Funduszu.

¹⁵ J. Lachowski, *Art. 43, op. cit.*, nr V. B. 3.

¹⁶ T.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1298.

konkursie przez podmiot niezaliczany do sektora finansów publicznych musi sprostać dalece posuniętym wymaganiom formalnym, opisanym w § 14 Rozporządzenia.

Po wyłonieniu organizacji Minister Sprawiedliwości udziela dotacji celowej na realizację zadań i zawiera stosowną umowę. W literaturze wskazuje się, że ten sposób powierzania zadań z zakresu pomocy udzielanej osobom pokrzywdzonym daje Ministrowi Sprawiedliwości efektywne narzędzie kształtowania polityki państwa realizowanej w sferze pomocy ofiarom przestępstw¹⁷. Jednocześnie wskazuje się, że powoduje to wywieranie nadmiernego wpływu przez władzę państwową na działalność organizacji pozarządowych zajmujących się udzielaniem pomocy ofiarom przestępstw¹⁸.

---

¹⁷ E. Bieńkowska, *Zgwałcenie – wiktymologia i antywiktymologia (z problematyki wspierania ofiar)*, [w:] *Zgwałcenie: definicja, reakcja, wsparcie dla ofiar*, L. Mazowiecka (red.), seria „Prokurator Ofiarom Przestępstw”, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 134.

¹⁸ *Ibid.*, s. 135.

4. Cele badań i zastosowane metody badań

Celem badań prowadzonych w ramach projektu „Praktyka i skuteczność polskiego systemu wsparcia ofiar przestępstw. Część I” była diagnoza faktycznego stanu funkcjonowania systemu wsparcia ofiar przestępstw. System ten składa się z wielu elementów, jednak jego trzon stanowi pomoc udzielana przez organizacje wyłonione przez Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw.

W związku z koniecznością zbadania praktyki działania tej sieci badanie obejmowało m.in. eksplorację różnych jej aspektów, a także identyfikację potencjalnie problemowych obszarów. Zdecydowaliśmy się więc przeprowadzić indywidualne pogłębione i częściowo ustrukturyzowane wywiady z dwoma grupami osób stanowiących odrębne ogniwa tego systemu¹⁹. Z jednej strony zależało nam na uzyskaniu informacji, jak wygląda organizowanie Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw i współpraca poszczególnych organizacji z Ministerstwem Sprawiedliwości oraz organizowanie w praktyce pomocy pokrzywdzonym przestępstwem. W tym celu przeprowadziliśmy wywiady z przedstawicielami organizacji, które aktualnie udzielają pomocy pokrzywdzonym przestępstwem. Kontakty do osób koordynujących pomoc świadczoną w ramach systemu uzyskaliśmy za pośrednictwem pracowników Wydziału Planowania, Analiz i Kontroli Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej Ministerstwa Sprawiedliwości, którzy skontaktowali się z koordynatorami i przekazali naszą prośbę o zgodę na przesłanie danych kontaktowych naszemu zespołowi badawczemu. Serdecznie dziękujemy za pomoc na tym etapie badań.

Z drugiej strony zależało nam na poznaniu opinii i doświadczeń samych beneficjentów pomocy świadczonej w ramach systemu. Za pośrednictwem koordynatorów projektów, z którymi przeprowadziliśmy wywiady, uzyskiwaliśmy kontakty do pokrzywdzonych korzystających z pomocy organizacji. Rekrutacja ta nie była łatwa, gdyż często bardzo trudne było uzyskanie

---

¹⁹ Scenariusze wywiadów stanowią załącznik do niniejszego raportu.

zgody na przekazanie nam kontaktu przez koordynatorów, a nawet po podjętych próbach skontaktowania się z beneficjentami nie zawsze byliśmy w stanie uzyskać ostateczną zgodę na udział w badaniu i uzgodnić optymalny termin spotkania.

Ostatecznie przeprowadziliśmy 10 wywiadów z przedstawicielami i przedstawicielkami organizacji świadczących pomoc pokrzywdzonym przestępstwem (na ogół z koordynatorami) oraz 9 beneficjentkami i beneficjentami – osobami, które aktualnie otrzymują pomoc albo taką pomoc otrzymały w przeszłości (18 wywiadów przeprowadzonych było online przy użyciu komunikatora MS Teams, zaś jeden na żywo²⁰). Jeden wywiad z przedstawicielami organizacji przeprowadzony został w diadzie (dwóch przedstawicieli organizacji). Wszystkie wywiady, za zgodą rozmówców, były nagrywane, a następnie transkrybowane²¹. Wywiady były prowadzone od 22 października do 2 grudnia 2025 r.

W badaniu wzięło łącznie udział 6 mężczyzn (4 przedstawiciele organizacji i tylko 2 beneficjentów pomocy) oraz 14 kobiet (po 7 przedstawicielek organizacji i beneficjentek pomocy). Zestawienie wywiadów zaprezentowane jest w tabeli. Trzeba jednak wnieść jedno poważne zastrzeżenie co do zbadanej przez nas próby w zakresie dotyczącym osób pokrzywdzonych przestępstwem. Okazuje się bowiem, że większość osób, z którymi przeprowadziliśmy wywiady w ramach niniejszego projektu, pokrzywdzona była przestępstwem znęcania się nad osobą najbliższą czy, inaczej, przemocy domowej. Związane jest to z faktem, iż do organizacji niosących pomoc trafiają przede wszystkim osoby pokrzywdzone tym przestępstwem. Trzeba jednak także zaznaczyć, że osoby, z którymi rozmawialiśmy, najczęściej doświadczyły przestępstwa na wiele lat przed rozmową z nami. Oznacza to, że od dłuższego czasu są podopiecznymi organizacji, które przekazały nam do nich kontakt. Mają one więc zaufanie do ich pracowników i rozumieją, że jeśli takie osoby proszą o przekazanie ich kontaktu do celów badawczych, to jest to istotne. Dodatkowo, osoby, które zdecydowały się na rozmowę z nami, prawdopodobnie mają bardziej przepracowane doświadczenie przemocy i są w takim stanie psychicznym, że mogą podzielić się swoim doświadczeniem i opisać badaczom uzyskaną pomoc.

TABELA. Zestawienie przeprowadzonych wywiadów według kategorii rozmówców i płci

Kod wywiadu	Kategoria rozmówcy	Płeć rozmówcy
POP_01	Przedstawiciel organizacji	Kobieta
POP_02	Przedstawiciel organizacji	Kobieta + mężczyzna
POP_03	Przedstawiciel organizacji	Kobieta

²⁰ Wywiady w ramach projektu przeprowadzili: Maria Kopeć, Paulina Sidor-Borek, Dagmara Woźniakowska oraz Dominik Wzorek.

²¹ W tym miejscu serdeczne podziękowania składamy transkrybentkom: Martynie Gembal, Marii Kopeć oraz Paulinie Sidor-Borek.

Kod wywiadu	Kategoria rozmówcy	Płeć rozmówcy
POP_04	Przedstawiciel organizacji	Kobieta
POP_05	Przedstawiciel organizacji	Kobieta
POP_06	Przedstawiciel organizacji	Mężczyzna
POP_07	Przedstawiciel organizacji	Mężczyzna
POP_08	Osoba pokrzywdzona	Kobieta
POP_09	Przedstawiciel organizacji	Kobieta
POP_10	Osoba pokrzywdzona	Mężczyzna
POP_11	Osoba pokrzywdzona	Kobieta
POP_12	Osoba pokrzywdzona	Kobieta
POP_13	Przedstawiciel organizacji	Kobieta
POP_14	Osoba pokrzywdzona	Kobieta
POP_15	Przedstawiciel organizacji	Mężczyzna
POP_16	Osoba pokrzywdzona	Kobieta
POP_17	Osoba pokrzywdzona	Kobieta
POP_18	Osoba pokrzywdzona	Mężczyzna
POP_19	Osoba pokrzywdzona	Kobieta

Źródło: opracowanie własne.

5. Najważniejsze wnioski z badania

W tym miejscu prezentujemy dwie główne grupy ustaleń – dotyczące najważniejszych problemów odnoszących się do praktyki i skuteczności polskiego systemu wsparcia ofiar przestępstw oraz najważniejszych problemów, które dotyczą osoby pokrzywdzone przestępstwem.

5.1. Problemy i praktyki odnoszące się do organizacji pozarządowych działających w ramach Funduszu Sprawiedliwości

5.1.1. Wsparcie udzielane przez organizacje pozarządowe

W ostatnim okresie, zgodnie z wymogami kończącego się konkursu FS, organizacje mają obowiązek zapewnienia pełnej gamy usług. Osoby pomagające zauważają, że zgłaszający się do nich beneficjenci często nie tylko nie mają pełnej wiedzy odnośnie do możliwej pomocy, jaką mogą otrzymać, ale także nie zdają sobie sprawy z tego, jakiego rodzaju pomoc może być im potrzebna. Tutaj bardzo ważna jest rola osoby pierwszego kontaktu, która przeprowadzając wywiad, może rozpoznać potrzeby beneficjenta(ki), o których sam(a) nie pomyślał(a) i nie wie, że na takie wsparcie może liczyć. Dotyczy to np. różnych form pomocy materialnej (wyjazdy dla dzieci, turnusy rehabilitacyjne, opłacenie kursów doszkalających). Beneficjentki i beneficjenci korzystają zatem z różnorodnych form pomocy, obejmujących ich samych i osoby im najbliższe (najczęściej dzieci). Ciekawe jest to, że po jakimś czasie korzystania z pomocy na pytanie o to, jaki rodzaj pomocy był dla nich najważniejszy, odpowiadają, że była to pomoc psychologiczna lub terapia dla nich i osób najbliższych.

Beneficjentki organizacji wskazywały na **niedostateczną pomoc prawną**, której, ich zdaniem, powinno być więcej. Prawnicy udzielają porad, konsultacji, piszą pisma procesowe, ale jest ich zbyt mało w stosunku do potrzeb. W niektórych organizacjach trzeba czekać kilka tygodni na termin u prawnika. Zarówno pracownicy organizacji pozarządowych, jak i beneficjenci – jako jeden z najpoważniejszych problemów – wskazywali **brak możliwości reprezentacji prawnej beneficjentów przez prawników zatrudnionych przez organizacje**. Osoba, która dostała poradę i ma napisane przez prawnika pismo, musi jednak samodzielnie stawić się w sądzie i odpowiadać na pytania sędziego, prokuratora, adwokata. To jest bardzo stresująca sytuacja dla osoby nieobyczej z sądem oraz znajdującej się w trudnej, wrażliwej sytuacji psychicznej. Obecność reprezentanta prawnego byłaby dla tych osób ogromną podporą.

W Polsce w ogóle **nie funkcjonuje system asystenta osoby pokrzywdzonej**. Niemal żadna z organizacji, z którymi rozmawialiśmy, nie oferuje takiej usługi. Wyjątkiem jest jedna organizacja, ale wyłącznie dlatego, że realizuje ona program pilotażowy związany z asystenturą. W świetle obecnie obowiązującego regulaminu konkursu wolontariusze wspomagający pokrzywdzonych muszą mieć bardzo wysokie kompetencje, które wcale nie są konieczne dla asystentów. Jeżeli jest wola wprowadzania asystentury dla osób pokrzywdzonych, to problem ten powinien zostać zaadresowany systemowo.

5.1.2. Utrata zaufania do organizacji współpracujących z Funduszem Sprawiedliwości. Brak kampanii promujących Fundusz, odwracających skutki kompromitacji FS. Brak informacji o istnieniu i działaniach Funduszu

Fundusz Sprawiedliwości, począwszy od 2023 r., rozpoczął zdecydowane działania mające na celu wstrzymanie finansowania organizacji, które otrzymywały pieniądze na zadania niezgodne z ustawowymi celami Funduszu. Działania te jednak w bardzo niekorzystny sposób odbiły się na organizacjach, które są finansowane z Funduszu Sprawiedliwości, a działają (niektóre od kilkunastu lat) uczciwie i zgodnie ze standardami.

Ten niekorzystny efekt polegał na **utracie zaufania do organizacji finansowanych z Funduszu** i podważeniu ich wiarygodności. Pracownicy organizacji mówili o tym, że mają trudności w znalezieniu pracowników, bo ludzie boją się pracować dla organizacji, które mają cokolwiek wspólnego z Funduszem Sprawiedliwości. Pojawiły się zarówno problemy ze znalezieniem specjalistów, jak i np. prelegentów na konferencje naukowe poświęcone osobom pokrzywdzonym. Pogorszyła się także w niektórych miejscach współpraca z lokalnymi organizacjami i instytucjami. Co więcej, **brak zaufania dotknął też konkretne osoby**, o których w środowisku lokalnym wiedziano, że współpracują z Funduszem, zwłaszcza w sytuacji wstrzymania finansowania dla organizacji. Pojawiły się plotki o ich nieuczciwości,

podejrzanych działaniach, godzące bezpośrednio w ich dobra osobiste. Także beneficjenci odnosili się z rezerwą do działań prowadzonych ze środków Funduszu.

W tej sytuacji krytycznie należy ocenić to, że **nie zostały podjęte żadne działania mające na celu odbudowanie wiarygodności Funduszu Sprawiedliwości**. Pracownicy organizacji wykonują swoją pracę i przywracają zaufanie lokalnie, małymi krokami.

Pracownicy organizacji pozarządowych wskazywali na **konieczność przeprowadzenia ogólnopolskiej kampanii odbudowującej wiarygodność Funduszu**, promującej ważną pracę, która z pieniędzy FS jest wykonywana i rozpowszechnia wiedzę o możliwości uzyskania pomocy. Kilka lat temu została przeprowadzona kampania informacyjna. Miała ona postać: billboardów, spotkań promocyjnych, szkoleń, kampanii w mediach społecznościowych i ogłoszeń telewizyjnych. Sprowadziło to do organizacji wielu klientów. Obecnie organizacje usiłują rozpowszechniać informacje o swojej działalności trochę metodą chałupniczą (poinformowanie o swojej działalności i lokalna kampania promocyjna są jednymi z zadań podmiotu, który otrzymuje dofinansowanie z FS). Wolontariusze i pracownicy organizacji sami drukują ulotki, chodzą z nimi do sądów, na policję, do ośrodków pomocy społecznej, ale oceniają te działania jako niewystarczające.

5.1.3. Lokalna sieć pomocy – współpraca organizacji pozarządowych z innymi podmiotami w terenie

Jednym z kluczy do sukcesu organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem jest **zbudowanie lokalnych sieci współpracy**. Organizacje mają tu różne doświadczenie. Najlepiej sobie radzą organizacje, które pomoc świadczą od kilku, kilkunastu lat (niektóre nawet od powstania Funduszu). Działają, korzystając z lokalnych znajomości, autorytetu osób kierujących organizacjami, pamięci instytucjonalnej. Tego rodzaju sieci nie zostaną zbudowane *ad hoc*. Ich stworzenie wymaga lat, stabilizacji i wzajemnego zaufania. Dlatego właśnie, opisywany wyżej, kryzys wizerunkowy Funduszu tę współpracę osłabił.

W tym obszarze widać ogromne pole do poprawy, zebrania najlepszych doświadczeń, wsparcia organizacji w nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów z lokalnymi instytucjami pomocy i organami wymiaru sprawiedliwości, wreszcie – opracowania schematów współpracy, np. systemowego przekazywania klientów przez instytucje do organizacji pomocowych z zachowaniem ochrony danych osobowych. Na przykład możliwe jest wypracowanie ścieżki, na której osoba pokrzywdzona, składając zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, natychmiast jest nie tylko informowana o istnieniu lokalnej organizacji działającej w ramach Funduszu Sprawiedliwości, ale też wyraża zgodę, by ta organizacja z nią się skontaktowała, albo wręcz na policji wypełnia wniosek o udzielenie pomocy przez organizację.

5.1.4. Nierównomierne rozłożenie organizacji w całej Polsce i standaryzacja udzielanej przez nie pomocy

Patrząc na mapę pomocy udzielanej osobom pokrzywdzonym przestępstwem, można zauważyć, że na terenie Polski istnieją obszary, których mieszkańcy są takiego wsparcia pozbawieni. Dotyczy to przede wszystkim terenów wokół Radomia i Kielc. Także w obecnie rozpisany konkursie są okręgi, do obsługi których nie zgłosiła się żadna organizacja²². Zdaniem pracowników organizacji bardzo ważne jest, żeby **w każdej apelacji był główny, sprawnie działający ośrodek**.

Kolejna kwestia dotyczy **standaryzacji udzielanej przez ośrodki pomocy**. Jak wspomniano, pozytywnie oceniany jest wymóg świadczenia wszystkich form pomocy, ale to jeszcze nie zapewnia takich samych standardów w każdym regionie. Organizacje wpisują w budżety różne kwoty na poszczególne świadczenia, np. medyczne. W niektórych ośrodkach są one zbyt niskie, co z kolei powoduje odsyłanie klientów do innych ośrodków, które na dane działanie mają zabezpieczone wyższe kwoty. Dyskusyjne jest także to, czy pomoc materialna udzielana beneficjentom powinna być uzależniana od jakichś kryteriów, jak np. dochód, czy też nie. Inny przykład – są ośrodki, które wymagają, by zgłaszająca się do nich osoba pokrzywdzona przestępstwem miała sygnaturę toczącego się postępowania przygotowawczego. Takie podejście wyklucza udzielenie pomocy przed złożeniem zawiadomienia, nie mówiąc już o tym, że niektóre osoby pokrzywdzone w ogóle nie chcą postępowania karnego. Takie właśnie kwestie wymagają ustandaryzowania.

5.1.5. Brak zaufania Funduszu Sprawiedliwości do organizacji, nadmierne wymagania wobec organizacji

Nieprawidłowości związane z działaniem Funduszu Sprawiedliwości doprowadziły do daleko posuniętej ostrożności Ministerstwa Sprawiedliwości w stosunku do organizacji pozarządowych, które otrzymują pieniądze z Funduszu. Niestety, ta ostrożność przyjmuje postać **ogromnego braku zaufania do organizacji** i traktowania ich jak potencjalnych złodziei. Zapewne nie jest to intencją Ministerstwa, ale właśnie w ten sposób jest odbierane przez organizacje. Osoby w nich pracujące czują, że na każdym kroku Ministerstwo czyha na ich błędy i chce wyciągać konsekwencje.

Brak zaufania do organizacji przejawia się także **w przesadnie skrupulatnym rozliczaniu działań organizacji**. Ministerstwo Sprawiedliwości oczekuje udokumentowania i udo-

²² BIP: Komunikat o złożonych ofertach, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ogloszenie-o-otwartym-konkursie-ofert-nr-12025-na-powierzenie-realizacji-zadan-ze-srodkow-funduszu-sprawiedliwosci> (dostęp 12.12.2025 r.).

wodnienia, że dany wydatek został poniesiony. Bardzo dokładnie muszą być prowadzone karty pracy, dokumentacja klientów. Poza tym kwestionowana jest częstotliwość składanych sprawozdań. Wymaganie ich co miesiąc świadczy znów o niskim zaufaniu Ministerstwa do organizacji i jest dla nich bardzo obciążające czasowo. Z drugiej strony odpowiedź zwrotna z Ministerstwa jest obecnie mocno opóźniona. Pod koniec 2025 r. niektóre organizacje nie miały jeszcze informacji, czy ich sprawozdanie za 2024 r. (a nawet 2023 r.) zostało zaakceptowane. Dokonywanie jakichkolwiek korekt i wyjaśnień po upływie takiego czasu jest trudne.

Nikt nie podważa sensowności pewnego poziomu kontroli, jednak pracownicy, z którymi rozmawialiśmy, mają doświadczenie w realizacji projektów międzynarodowych, projektów unijnych i zgodnie twierdzą, że ich rozliczanie nie jest tak trudne jak projektów z Funduszu Sprawiedliwości.

Innymi przejawami braku zaufania do organizacji, bardzo boleśnie przez nie odczuwanymi, są bardzo surowe **regulacje dotyczące terminów sprawozdań i przekazywania rezultatów zadań**. Pracownicy organizacji wskazują, że w większości przypadków (np. sprawozdania okresowe) obowiązują terminy z Kodeksu postępowania administracyjnego. Jeśli ostatni dzień terminu wypada w niedzielę albo inny dzień wolny od pracy, to termin upływa z końcem następnego dnia powszedniego. Reguła ta jednak nie dotyczy np. przekazywania tzw. „sprawiedliwych historii” czy statystyk. Tutaj termin upływa w konkretnych dniach i Kodeksu postępowania administracyjnego się nie stosuje. Od tej zasady nie ma wyjątków, nawet jeśli termin upływa w święta.

Każde przekroczenie terminu powoduje natychmiastową karę nałożoną na organizację i od tej kary nie ma możliwości odwołania się, nawet wtedy, gdy z przyczyn niezależnych od organizacji (ale także od Ministerstwa Sprawiedliwości) przeciążone są serwery albo jest przerwa techniczna w e-PUAP. W takich sytuacjach kara jest nakładana bez wyjątków, nawet jeśli sprawozdanie czy statystyka przyszły do MS dosłownie 2 minuty po północy.

5.1.6. Ocena zadań narzucanych organizacjom przez Fundusz Sprawiedliwości

Organizacje pozytywnie oceniają to, że w ostatnim rozdaniu pieniędzy z Funduszu istniał obowiązek zapewnienia wszystkich form wsparcia. Ukróciło to wcześniejszą praktykę niektórych podmiotów, które wybierały najbardziej intratne lub łatwiejsze zadania, przerzucając ciężar świadczenia niektórych usług na inne organizacje, które oferowały szerszy wachlarz wsparcia.

Z krytyką ze strony pracowników organizacji spotyka się to, że w kolejnych konkursach **Ministerstwo Sprawiedliwości podnosi i zaostża wymagania dotyczące konkretnych wskaźników**, które powinny być osiągnięte w projekcie. Sprawiają one organizacjom ogromne problemy, np. wymóg obsłużenia osób głuchoniemych. Tacy beneficjenci nie zgłaszają się do organizacji (mimo wizyt pracowników w ośrodkach dla osób głuchoniemych

i reklamowania tam swoich działań). Istnieje hipoteza, że osoby głuchonieme korzystają z własnych, środowiskowych kanałów wsparcia. Inny przykład to nieuwzględnianie przez MS istnienia programów samorządowych, unijnych, rządowych, które realizują niektóre zadania wymagane od organizacji, jak chociażby zabezpieczenie opieki nad dziećmi do lat 3. Nie ma potrzeby, by to zadanie wykonywała (nie doraźnie, w razie potrzeby, tylko właśnie w formie wskaźników) organizacja działająca w ramach FS, skoro realizują je inne podmioty.

Poza tym, narzucane przez Ministerstwo wskaźniki są nieelastyczne. Trudno jest, pisząc projekt i zakładając działania na kilka lat do przodu, przewidzieć wszystkie potencjalne sytuacje. W ciągu ostatnich 4 lat mieliśmy do czynienia z takimi wydarzeniami, jak kryzys inflacyjny, pandemia i wybuch wojny w Ukrainie. Te wydarzenia dramatycznie zmieniły sytuację, potrzeby beneficjentów, a nawet i samych beneficjentów.

Zdaniem organizacji cała pomoc materialna (w poprzednim konkursie od zadania 6 do zadania 20) powinna się znaleźć w jednej kategorii, a organizacje powinny swobodnie dysponować tymi środkami, w zależności od aktualnych potrzeb.

Poważnym zarzutem wobec Ministerstwa Sprawiedliwości jest rozpisanie w nowym konkursie jeszcze bardziej szczegółowych wskaźników, w jeszcze większych liczbach. Decyzja ta spowodowała, że niektóre organizacje (także te udzielające pomocy od wielu lat) podjęły decyzję o nieprzystąpieniu do konkursu.

Zadaniem narzuconym organizacjom, bardzo krytykowanym przez rozmówców, są tzw. „sprawiedliwe historie”. Rozmówcy rozumieją, że w założeniu miały one posłużyć do promowania Funduszu Sprawiedliwości i pokazywania dobrych przykładów jego działań. Problem w tym, że w pracy z pokrzywdzonymi, na pewnym etapie, historie się powtarzają. Zmieniają się imiona beneficjentów i beneficjentek, detale sytuacji, ale scenariusze są podobne. Konieczność przedstawiania co miesiąc kompletnie nowych trzech historii jest obciążająca dla osób je piszących. Nawet dla jednej organizacji wygenerowanie rocznie 36 historii dałoby materiał do działań w mediach społecznościowych na niemal rok. Frustrację pracowników pogłębia fakt, że Ministerstwo Sprawiedliwości do tej pory musi być w posiadaniu kilkuset historii, z którymi nic nie robi. Cały wysiłek i praca osób raportujących te historie nie przekładają się na jakiegokolwiek widoczne działania marketingowe, co w oczywisty sposób budzi frustrację.

5.1.7. Brak wsparcia organizacji działających w ramach Funduszu Sprawiedliwości

Jedną z największych bolączek pracowników organizacji udzielającej pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem jest **kompletny brak efektywnej komunikacji z Departamentem Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej Ministerstwa Sprawiedliwości i Ministerstwem Sprawiedliwości.**

Przejęcie władzy przez obecną koalicję rządzącą i zmiany w Funduszu Sprawiedliwości wstrząsnęły organizacjami, które od lat uczciwie i solidnie świadczyły pomoc. Z dnia na dzień zostały pozbawione środków bez jakichkolwiek wyjaśnień. Niepewności co do przyszłości i brakowi środków na bieżącą działalność towarzyszyła długa cisza ze strony Ministerstwa. Sytuacja ta bardzo naruszyła zaufanie organizacji do MS.

Organizacje zgłaszają ogromne **trudności w uzyskaniu jakichkolwiek informacji dotyczących bieżącego funkcjonowania**. Do projektów przydzielani są opiekunowie, którzy ulegają rotacji. Organizacje co chwilę są pod opieką nowej osoby, która dopiero poznaje system. Ich pytania, maile pozostają bez odpowiedzi tygodniami. Organizacje są tutaj pozostawione same sobie, bez żadnego wsparcia.

Wielu pracowników organizacji działających od lat pamięta, że na początku działalności Funduszu Sprawiedliwości Ministerstwo organizowało **konferencje i spotkania**. Przekazywało wytyczne dotyczące realizacji projektów, które obowiązywały w całej Polsce. Dawało przestrzeń na zadawanie pytań, wspólne rozwiązywanie problemów, wymianę doświadczeń. Takich spotkań nie było już od lat, a organizacje bardzo ich potrzebują. Bardzo ważny i wartościowy byłby powrót do ich organizowania.

Konieczne jest także **stworzenie sieci zrzeszającej ośrodki realizujące zadania z Funduszu Sprawiedliwości**. Mogłaby to być np. platforma typu Teams, na której wszyscy szefowie ośrodków mogliby rozmawiać, wymieniać się dobrymi praktykami, na bieżąco dyskutować o problemach czy koordynować przekazywanie sobie klientów (np. w przypadku przeprawy beneficjenta).

Praca z osobami pokrzywdzonymi przestępstwem jest niesłychanie obciążająca emocjonalnie. Dotyczy to psychologów, prawników, osób pierwszego kontaktu, ale także kierowników ośrodków. Dla ich dobrostanu psychicznego **konieczne jest przeprowadzanie regularnej, profesjonalnej superwizji**. Organizacje radzą sobie z tym w różny sposób. Niektóre uważają, że najbardziej obciążeni są psychologowie, którzy jednak poddają się superwizji we własnym zakresie w ramach wsparcia zawodowego. W niektórych organizacjach rolę *quasi-superwizji* odgrywają spotkania integracyjnie całego zespołu ośrodka. Inne organizacje finansują superwizję z wydatków administracyjnych. Zasadne byłoby, aby superwizja dla osób pomagających była standardem i aby można było wpisać ją do budżetu jako koszt merytoryczny, nie administracyjny.

5.1.8. Brak racjonalnego systemu finansowania organizacji pozarządowych

W przeszłości konkursy na realizację zadań były rozpisywane na różne okresy. Organizacje bardzo chwaliły sobie to, że ostatni konkurs był rozpisany na 4 lata, bo dawało to im minimum stabilizacji i pewności co do możliwości realizacji zadań. **Konkursy powinny być rozpisywane**

właśnie na okresy 4–5-letnie, nie krótsze. Niestety, obecnie rozpisany konkurs jest znowu zaledwie na jeden rok: 2026. Problem jednak dotyczy okresów przełomowych, między kończeniem jednego konkursu a rozpoczynaniem kolejnego. To niezwykle trudne momenty zarówno dla organizacji, jak i ich beneficjentów. **Absolutnie konieczne jest rozpisywanie kolejnych konkursów z takim wyprzedzeniem, żeby najdalej na początku września organizacje już wiedziały, że dostaną dofinansowanie na następny okres.** To jest kwestia budowania zaufania do Funduszu zarówno przez organizacje, jak i beneficjentów. W chwili przeprowadzania wywiadów z pracownikami organizacji (listopad 2025 r.) nie mieli oni informacji, czy dostaną finansowanie na kolejny okres. Oznacza to, że organizacja nie jest w stanie zaplanować dalszych działań, kontynuacji zatrudnienia pracowników, nie może odpowiedzieć klientom, czy w styczniu otrzymają dopłatę do wynajmowanego mieszkania albo czy będzie kontynuowana opieka psychologiczna. W tym ostatnim przypadku ma to ogromne znaczenie, bo terapii nie można przerwać bez przygotowania. Potrzebne są co najmniej trzy spotkania kończące terapię. Psychologowie pracujący w organizacjach godzą się z tym, że przez kilka tygodni będą pracować za darmo, bo etyka zawodowa nie pozwala im zostawić klientów bez pomocy.

Niestety, opisana wyżej sytuacja tylko uległa pogorszeniu. Na początku grudnia 2025 r. organizacje aplikujące o pieniądze na następne lata działalności otrzymały informację o tym, że wyniki konkursu zostaną ogłoszone dopiero 31 stycznia 2026 r., a koszty kwalifikowalne projektu będą się liczyć najwcześniej od lutego 2026 r.²³ Oznacza to: konieczność całkowitego wstrzymania działalności na miesiąc; wypowiedzenia umów na wynajmowane lokale; nieudzielania porad prawnych; zawieszenia terapii, które są w toku; zawieszenia świadczeń medycznych; dopłat do czynszów; brak możliwości finansowania żywności lub odzieży czy finansowania potrzeb szkolnych, a także tymczasowych schronień dla osób pokrzywdzonych. **Ta sytuacja może grozić zapaścią całej Sieci Pomocy Ofiarom Przystępstw.**

Pracownicy organizacji sygnalizowali także, że w przeszłości zdarzały się przerwy w wypłacie pieniędzy z Funduszu. W ostatnim okresie były one związane z weryfikowaniem organizacji prowadzących pomoc po nadużyciach poprzedniego rządu. Ta i wcześniejsze przerwy prowadzą do dużej utraty zaufania do Funduszu ze strony organizacji, chaosu i skrajnie trudnych warunków pracy i zarządzania.

W przypadku zarówno niepewności co do kontynuacji finansowania organizacji, jak i przerw w finansowaniu organizacje nadal pracują. Do pracy przychodzą osoby pierwszego kontaktu, specjaliści, świadcząc pomoc nieodpłatnie. **Niedopuszczalna jest sytuacja, gdy system pomocy ofiarom przystępstw okresowo działa wyłącznie dzięki nieodpłatnej pracy, poczuciu odpowiedzialności i etyce specjalistów.**

²³ BIP: Komunikat o przedłużeniu dokonywania ocen, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ogloszenie-o-otwartym-konkursie-ofert-nr-12025-na-powierzenie-realizacji-zadan-ze-srodkow-funduszu-sprawiedliwosci>. (dostęp 12.12.2025 r.)

Niepewność co do przyszłości i przerwy w finansowaniu powodują, że organizacje nie mogą zaoferować swoim pracownikom umów o pracę. Niemal wszystkie osoby zatrudnione przy wsparciu ofiar przestępstw pracują na umowach cywilnoprawnych albo w formie B2B. W okresach, kiedy finansowania nie ma lub nie wiadomo, czy będzie, wypłata wynagrodzeń jest po prostu zawieszana. W przypadku umów o pracę nie byłoby takiej możliwości, a organizacji nie stać na zakładanie własnych pieniędzy. To bardzo niekorzystna sytuacja zarówno dla samych organizacji, jak i osób zatrudnionych. Powoduje ona także, że organizacje tracą dobrych, solidnych pracowników, którzy rezygnują z pracy, ponieważ szukają stabilniejszej formy zatrudnienia.

Opisane wyżej wady działania systemu są jednym z powodów, dla których w Polsce nie da się zbudować stabilnej, trwałej sieci organizacji świadczących pomoc w każdej apelacji. Ze współpracy z Funduszem Sprawiedliwości rezygnują duże organizacje, mające kilkunastoletnie doświadczenie, a pojawiają się nowe, dla których pomoc pokrzywdzonym nie jest misją, a jednym z wielu projektów. Nie myślą o beneficjentach długoterminowo, nie mają na swoim terenie sieci kontaktów, a przy braku finansowania natychmiast, bez zbędnych sentymentów, zamkną projekt i zostawią beneficjentów bez pomocy.

5.2. Problemy, które dotyczą osoby pokrzywdzone przestępstwem

5.2.1. Rodzaje przestępstw i problemy, z którymi zwracają się pokrzywdzeni

Osoby prowadzące organizacje pozarządowe zgodnie mówią, że ich beneficjentami są ofiary następujących przestępstw: znęcania się (przemocy domowej), niealimentacji, wypadku drogowego oraz oszustwa (w ostatnim czasie głównie czyny popełniane przez Internet). Osoby pokrzywdzone innymi czynami zgłaszają się niezmiernie rzadko (m.in. przemoc rówieśnicza, nadużycia prawa pracy, przestępstwa seksualne, wypadki w pracy). Odzwierciedlone to jest również w naszej próbie badawczej. Niemal wszystkie ofiary przestępstw, które zgodziły się na przekazanie nam kontaktu, pokrzywdzone były różnymi formami przemocy domowej.

Osoby zgłaszające się do organizacji pozarządowych liczą przede wszystkim na pomoc prawną albo psychologiczną, rzadziej materialną. Oczywiście zależy to od typu przestępstwa, jakim zostały pokrzywdzone, niemniej jednak wspólne dla wszystkich osób pokrzywdzonych jest to, że mają one przede wszystkim różne problemy logistyczne, nie mają wiedzy o swoich uprawnieniach, o tym, czy w ich konkretnej sytuacji w ogóle istnieje możliwość jakichś rozwiązań. Są zagubione w procedurach spraw, które już się toczą, albo nie wiedzą,

co zrobić w sytuacji, gdy mają do czynienia z przewlekłością postępowania i nie mają żadnej informacji o stanie sprawy.

W przypadku osób pokrzywdzonych przemocą ważnym elementem pomocy jest udzielenie wsparcia psychologicznego, które często pomaga ofiarom zrozumieć to, czego doświadczyły, i zmierzyć się z problemem. Nasi rozmówcy wskazywali bowiem, że rozmowa z psychologiem pomogła uświadomić im, czego doświadczali przez dłuższy czas, nazwać to doświadczenie przemocą i niejako zrozumieć własną sytuację.

Osoby pokrzywdzone przestępstwami związanymi z przemocą po pierwszej rozmowie z prawnikiem czy psychologiem najczęściej uświadamiają sobie (w czym pomagają im pracownicy organizacji), że dla nich może być również pomocne wsparcie finansowe. To bowiem prawnicy i psychologowie, przed którymi pokrzywdzeni bardziej otwierają się, są w stanie zidentyfikować pojawiające się problemy finansowe i pomóc w uświadomieniu tej kwestii osobom pokrzywdzonym.

Pracownicy organizacji, z którymi rozmawialiśmy, wskazywali, że rodzaj pomocy udzielanej pokrzywdzonym innymi przestępstwami, zwłaszcza oszustwami, jest ograniczony głównie do pomocy prawnej i jakiegoś drobnego wsparcia finansowego, jeżeli ich strata majątkowa jest na tyle duża, że nie pozwala im na bieżące zaspokajanie potrzeb.

5.2.2. Potrzeby pokrzywdzonych. Czy zawsze droga karna?

Ciekawą kwestią, która jest zgodna ze współczesną wiedzą wiktymologiczną, jest to, że osoby pokrzywdzone przestępstwem niekoniecznie najbardziej pragną ukarania sprawcy. Pokrzywdzeni chcą przede wszystkim sprawnego rozwiązania problemu. Jeżeli da się to zrobić bez procesu karnego, wyłącznie na drodze cywilnej (alimenty, ustalenie kontaktów z dziećmi, naprawienie szkody czy zadośćuczynienie), to jest to rozwiązanie satysfakcjonujące beneficjentów. Takie podejście należy ocenić pozytywnie i z szacunkiem do wyboru osoby pokrzywdzonej. Prawo karne w rozwiązywaniu sporów powinno być stosowane w ostateczności, stąd też wiele osób pokrzywdzonych, zwłaszcza przemocą domową, rozpoczyna uporanie się ze swoją sprawą od złożenia pozwu rozwodowego, podziału majątku, uregulowania kwestii opieki nad dzieckiem.

Trzeba jednak zaznaczyć, że nawet jeśli ofiary zdecydują się na wykorzystanie drogi prawnokarnej, nie zawsze jest ona łatwa. Okazuje się bowiem, że ich status jako ofiary jest kwestionowany, są lekceważone przez przedstawicieli organów ścigania i organów wymiaru sprawiedliwości. Jedną z naszych rozmówczyń, która doświadczyła przemocy seksualnej, wskazywała, że policjant przesłuchujący ją nie dawał wiary, że jej doświadczenie zgwałcenia jest tak silnie traumatyzujące. Przestrzegł, że nakazanie opuszczenia domu przez sprawcę nie będzie takie łatwe. Ta historia dobitnie pokazuje, dlaczego ofiary tego typu zdarzeń nie

zawsze decydują się na wstąpienie na drogę prawnokarną. Trzeba też zaznaczyć, że kontakt wielu z tych osób z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości był traumatyzujący nie dlatego, że musiały one po raz kolejny opowiadać o tym, czego doświadczyły, ale dlatego, że zachowanie przedstawicieli tych podmiotów świadczyło o tym, że kwestionują ich doświadczenia oraz wiarygodność.

5.2.3. Jak beneficjenci trafiają do organizacji pomocowych?

Ważną kwestią związaną z funkcjonowaniem Sieci Pomocy Ofiarom Przestępstw jest zapewnienie możliwości skorzystania z pomocy świadczonej w jej ramach każdej osobie, która takiego wsparcia wymaga. Stąd też pytaliśmy naszych rozmówców, skąd uzyskali informację o możliwości otrzymania pomocy, jaka im przysługuje z tytułu pokrzywdzenia przestępstwem. Beneficjenci pomocy zdecydowanie wskazywali, że podstawowym źródłem informacji o możliwości uzyskania pomocy są osoby znajome, które poleciły im zwrócić się do organizacji o pomoc. Były to osoby, które albo same były beneficjentami pomocy, albo wiedziały o zakresie działalności danego podmiotu. Z wypowiedzi pracowników organizacji wynikało, że część osób trafiająca do nich kierowana była tam przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości, przy czym nasi rozmówcy zwracali uwagę, że od dłuższego czasu to źródło informacji o działalności organizacji nie działa już tak dobrze. Współpraca z policją, prokuraturą czy sądami nie układa się najlepiej i konieczne byłoby przeprowadzenie szkoleń dla przedstawicieli tych instytucji, informujących o zakresie działalności Sieci oraz oferowanego w jej ramach wsparcia.

Aneks 1. Scenariusz wywiadu z osobą związaną z organizacją udzielającą pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem

Dzień dobry, nazywam się... W ramach badania realizowanego na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości prowadzę rozmowy z osobami, które związane są z organizacjami świadczącymi pomoc na rzecz osób pokrzywdzonych przestępstwem. W ramach prowadzonych badań chcielibyśmy dowiedzieć się, jak funkcjonuje pomoc udzielana przez Pana/Pani organizację.

Badanie ma formę indywidualnej, swobodnej rozmowy. Nawiązujemy w niej do listy zagadnień przygotowanych przez zespół badawczy. Wyniki badania będą opracowane w sposób zbiorczy, co oznacza, że każda osoba, która wzięła udział w badaniu, pozostanie anonimowa. Nie będzie możliwe zidentyfikowanie konkretnej osoby na podstawie informacji z rozmowy. Zależy nam na szczerych, otwartych wypowiedziach rozmówców. Jeśli o jakichś kwestiach rozmówcy nie chcą opowiadać, szanujemy tę decyzję.

By uniknąć nieścisłości i umożliwić wierne odtworzenie rozmowy na potrzeby analizy zebranych informacji, prosimy rozmówców o zgodę na nagranie rozmowy. Robienie notatek w trakcie rozmowy może być utrudnieniem i wydłużyć czas rozmowy. Chcemy zaznaczyć, że zarówno nagranie, jak i jego spisana forma dostępne są wyłącznie dla członków zespołu badawczego. Materiały te nie są udostępniane osobom trzecim.

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan/Pani na udział w badaniu i na nagranie rozmowy. Jeśli nie ma Pan/Pani innych pytań odnośnie do badania i zgadza się na udział w nim, to możemy zacząć rozmowę.

[Przejsć do listy zagadnień, po włączeniu dyktafonu poprosić o powtórzenie zgody na udział w badaniu i nagrywanie, tylko ze względów formalnych.]

I. ORGANIZACJA – przedmiot jej działania oraz świadczona pomoc

- Czym zajmuje się organizacja, którą Pan/Pani reprezentuje?
- Co uważa Pan/Pani za najważniejszy cel działalności tej organizacji?
- Ile osób pracuje w tej organizacji w ramach:
  - o umowy o pracę,
  - o umowy cywilnoprawnej,
  - o wolontariatu?
- Jakiej płci i w jakim wieku są pracownicy Pana/Pani organizacji?
- Jeśli są wolontariusze związani z organizacją, to:
  - o w jaki sposób organizacja ich rekrutuje?
  - o jak długo z nią zostają?
  - o w jakim są wieku i jakiej płci?
- Jak dużą część działalności organizacji, z którą jest Pan/Pani związany(a), stanowi pomoc ofiarom przestępstw?
- Jak wygląda proces udzielania pomocy – od pierwszego kontaktu do zakończenia wsparcia?

FINANSE

- Od jakiego czasu organizacja korzysta z pieniędzy z Funduszu Sprawiedliwości?
- Z jakich innych źródeł finansowania korzysta Pana/Pani organizacja w zakresie pomocy ofiarom przestępstw?
- Jakie są największe trudności w korzystaniu przez Pana/Pani organizację ze środków z Funduszu Sprawiedliwości?
- Czy są przerwy w świadczeniu pomocy przez Pana/Pani organizację na rzecz ofiar przestępstw? Z czego wynikają?
- Jakiego wsparcia potrzebuje sama organizacja, aby skuteczniej działać w zakresie pomocy ofiarom przestępstw (np. finansowego, prawnego, kadrowego)?

II. OSOBA PRACUJĄCA W ORGANIZACJI – doświadczenia, motywacja

- Co skłoniło Pana/Panią do podjęcia pracy w tej organizacji?
- Jakie ma Pan/Pani wykształcenie?
  - o W jaki sposób jest ono powiązane z działalnością organizacji?
  - o Jak jest powiązane z pomocą na rzecz ofiar przestępstw?
- Jakiego rodzaju pomoc świadczy Pan/Pani na rzecz ofiar przestępstw?
- Od jak dawna pomaga Pan/Pani ofiarom przestępstw?
- Czy dostaje Pan/Pani wynagrodzenie za tę pracę?
- Jeśli tak, to:
  - o czy jest Pan/Pani usatysfakcjonowany(a) nim?
  - o jakie byłoby satysfakcjonujące wynagrodzenie dla Pana/Pani?

- Jeśli wolontariat, to jaka była Pana/Pani motywacja podjęcia pracy wolontariackiej w tej organizacji?

III. POKRZYWDZONY

- Z jakimi sprawami najczęściej zgłaszają się do Pana/Pani organizacji osoby pokrzywdzone przestępstwem?
- Proszę sobie wyobrazić, że jest Pan/Pani umówiony(a) na pierwsze spotkanie z osobą pokrzywdzoną. Wchodzi ona do pomieszczenia i:
  - o jak ona wygląda, kim jest, jakiej płci, w jakim jest wieku?
  - o jak się zachowuje?
  - o od czego zaczyna rozmowę?
  - o jakiej pomocy szuka?
  - o czy to są zwykle osoby o tych cechach?
- Czy są sprawy, przy których Pana/Pani organizacja nie może pomóc, lub usługi, których nie świadczy? Czym to jest spowodowane?
- W jaki sposób radzi sobie Pan/Pani z emocjonalnym obciążeniem tej pracy?
- Co daje Panu/Pani największą satysfakcję z tej pracy?
- Jak układa się współpraca Pana/Pani organizacji z:
  - o policją,
  - o sądami,
  - o prokuraturą,
  - o pomocą społeczną?

[Dopytać o wiek osoby, jeśli to nie wypłynie wprost. Zanotować płeć.]

Aneks 2. Scenariusz wywiadu z osobą pokrzywdzoną przestępstwem, która uzyskała wsparcie od organizacji

Dzień dobry, nazywam się... W ramach badania realizowanego na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości prowadzę rozmowy z osobami, które skorzystały z pomocy organizacji świadczących pomoc na rzecz osób pokrzywdzonych przestępstwem. W ramach prowadzonych badań chcielibyśmy dowiedzieć się, jak funkcjonuje pomoc udzielana przez Pana/Pani organizację i jakie są Pana/Pani potrzeby i oczekiwania co do wsparcia udzielanego osobom zgłaszającym się do takiej organizacji.

Badanie ma formę indywidualnej, swobodnej rozmowy. Nawiązujemy w niej do listy zagadnień przygotowanych przez zespół badawczy. Wyniki badania będą opracowane w sposób zbiorczy, co oznacza, że każda osoba, która wzięła udział w badaniu, pozostanie anonimowa. Nie będzie możliwe zidentyfikowanie konkretnej osoby na podstawie informacji z rozmowy. Zależy nam na szczerych, otwartych wypowiedziach rozmówców. Jeśli o jakichś kwestiach rozmówcy nie chcą opowiadać, szanujemy tę decyzję.

By uniknąć nieścisłości i umożliwić wierne odtworzenie rozmowy na potrzeby analizy zebranych informacji, prosimy rozmówców o zgodę na nagranie rozmowy. Robienie notatek w trakcie rozmowy może być utrudnieniem i wydłużyć czas rozmowy. Chcemy zaznaczyć, że zarówno nagranie, jak i jego spisana forma dostępne są wyłącznie dla członków zespołu badawczego. Materiały te nie są udostępniane osobom trzecim.

Proszę powiedzieć, czy zgadza się Pan/Pani na udział w badaniu i na nagranie rozmowy. Jeśli nie ma Pan/Pani innych pytań odnośnie do badania i zgadza się na udział w nim, to możemy zacząć rozmowę.

[Przejsć do listy zagadnień, po włączeniu dyktafonu poprosić o powtórzenie zgody na udział w badaniu i nagrywanie, tylko ze względów formalnych.]

- W jaki sposób trafił(a) Pan/Pani do organizacji świadczącej pomoc na rzecz ofiar przestępstw?
- Co skłoniło Pana/Panią do szukania pomocy ze strony tego typu organizacji?
- Jakiego rodzaju porady/wsparcia Pan/Pani potrzebował(a)?
- Na jakim etapie Pana/Pani sprawy dowiedział(a) się Pan/Pani, że możliwe jest uzyskanie takiego wsparcia?
- Jak wyglądała Pana/Pani sytuacja bezpośrednio po doświadczeniu przestępstwa?
- Jakie uczucia towarzyszyły Panu/Pani po doświadczeniu przestępstwa?
- Czy mógłby/mogłaby Pan/Pani wskazać moment, kiedy osoba pokrzywdzona powinna otrzymać informację o możliwości otrzymania wsparcia?
- Jak długo czekał(a) Pan/Pani na spotkanie z osobą z organizacji, do której się Pan/Pani zgłosił(a)?
- W czym dokładnie pomogła Panu/Pani ta organizacja?
- Czy dostał(a) Pan/Pani pomoc w sferze emocjonalnej?
- Jakiego rodzaju pomoc była dla Pana/Pani najważniejsza?
- Jak ocenia Pan/Pani:
  - o atmosferę,
  - o sposób traktowania,
  - o dostępność specjalistów?
- W jaki sposób kontaktował(a) się Pan/Pani z organizacją (spotkania na żywo czy online, wiadomości mailowe, telefoniczne, SMS, WhatsApp)?
- Jeśli osobiście (na żywo), to czy łatwo było Panu/Pani dotrzeć do organizacji (w sensie komunikacyjnym)?
- Czy Pana/Pani sprawa została zakończona?
- Czy organizacja rzeczywiście Panu/Pani pomogła?
- W jaki sposób wsparcie okazane przez organizację poprawiło Pana/Pani poczucie:
  - o bezpieczeństwa,
  - o że ma Pan/Pani wpływ na przebieg sprawy?
- Co zmieniło się w Pana/Pani sytuacji dzięki tej pomocy?
- Jakiego rodzaju wsparcie byłoby Panu/Pani jeszcze potrzebne?
- Jakie ma Pan/Pani sugestie, co można by ulepszyć w działaniach tej organizacji?
- Jakie są Pana/Pani oczekiwania jako osoby pokrzywdzonej przestępstwem wobec wymiaru sprawiedliwości?
- Jak Pan/Pani myśli, jakimi sposobami mogłyby być wspierane ofiary przestępstw?

[Zapytać o wiek oraz organizację, z której wsparcia korzystali.]

Bibliografia

- Bieńkowska E., *Zgwałcenie – wiktymologia i antywiktymologia (z problematyki wspierania ofiar)*, [w:] *Zgwałcenie: definicja, reakcja, wsparcie dla ofiar*, L. Mazowiecka (red.), seria „Prokurator Ofiarom Przestępstw”, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Lachowski J., *Art. 43*, [w:] *Kodeks karny wykonawczy: komentarz*, J. Lachowski (red.), seria „Duże Komentarze Becka”, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2023.
- Namysłowska-Gabrysiak B., *Analiza systemu ochrony ofiar przestępstw w Polsce w świetle unijnych i międzynarodowych standardów oraz na przykładzie wybranych rozwiązań i dobrych praktyk*, IWS, Warszawa 2025.
- Ostaszewski P., *Ściągalność świadczeń pieniężnych i nawiązek orzekanych na rzecz Funduszu Sprawiedliwości*, „Prawo w Działaniu” 2023, z. 55.
- Przesławski T., Rokosz M., *Art. 43*, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, T. Przesławski, W. Sych (red.), LEX/el., Warszawa 2024.
- Woźniakowska D., *Analiza systemów wsparcia ofiar przestępstw i rola asystentów osób pokrzywdzonych w wybranych krajach*, IWS, Warszawa 2025, <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2025/10/2025-Wozniakowska-D-Analiza-systemow-wsparcia-ofiar-przestepstw.pdf> (dostęp 12.12.2025 r.).